ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ

№ 1 (9)

Лютий 1995 року

Реєстр № 145

Газета заснована у кітні 1994 року

ЧАСОПИС КРАЙОВОГО ТОВАРИСТВА «ЛЕМКІВЩИНА» В УКРАЇНІ

Ігор ГАНЧОВА

«ЛЕМКІВЩИНА» НАД ДНІСТРОМ

Заліщики стали 10-им районним центром Тернопільщини, в якому депортовані після Другої світової війни лемки-українці, об'єдналися в суспільно-культурне Товариство.

Тієї холодної неділі 6 листопада 1994 року в Будинку культури на Установчі збори зібралися вибілені сивиною переселенці, їх діти і внуки з міста та околиць. Сцена святочно декорована образом Богородиці з вишитим рушником, національним прапором, емблемою до 50-річчя депортації, гаслом «Боже, Україну збережи. Господи, помилуй нас».

Відкриваючи зібрання, заступник голови районної Ради Юрій Копчак (сам з родини переселенців) зазначив, що воно приурочене двом подіям: 50-річчю депортації лемків-українців і створенню районного Товариства «Лемківщина». Голова районної Ради Володимир Кулачковський у своєму виступі сказав, що доля лемків і всіх переселенців була трагічною, а культура лемків є найбільш

большевицького раю» Василя Бугана, якому лемки надали притулок у вересні 1939 року. Через сім років, разом із двома синами — «правдивими лемками», він приїхав у Товсте.

Голова оргкомітету Михайло Теленько повідомив, що надійшло 68 заяв від вихідців з Лемківщини і Надсяння, членів їх родин. Він ознайомив краян із Статутом, запропонував створити одне Товариство: «Тільки в єдності наша сила».

В обговоренні доповідей взяв слово

повинні пам'ятати, що в нас доля одна і ми — патріоти України». Його підтримав о. Анатолій Дуда з Монастириська. Говорив, як завжди, по-лемківськи. З трибуни злітали емоційні слова священника: «Тішуся же я лемко і мама моя лемкиня. Не стидам ся свойой мови-бесіди. Не одрикаймеся свойой віри... Спільно маме працювати над одродженям нашої культури, обичаїв... Створюєме Товариство не для діліня людей, а жеби творити добро».

Останні два виступи повернули роботу зборів у ділове русло. Під час

Від редакції: *Не пройшло й року, а наші «Дзвони Лемківщини» почуто за межами України. Пропонуємо шановним читачам рецензію відомого вченого з Словаччини Миколи Мушинки, поміщену на сторінках українського тижневика у Варшаві «Наше Слово» (5 лютого 1995р., стор.4).*

«ДЗВОНИ ЛЕМКІВЩИНИ» — ЧАСОПИС ЛЕМКІВ

«Дзвони Лемківщини» — під такою назвою у квітні м. р. почав виходити щомісячник крайового товариства «Лемківщина» в Україні (м. Тернопіль) під редакцією Петра Сороки. Досі видано п'ять випусків цієї невеличкої за розмірами (всього чотири сторінки), але багатої змістом газети.

Головне її завдання, як підкреслено в редакційній програмній статті, — зберегти традиції, багату духовну культуру, звичаї, мову, пісні, передати це своїм внукам і дітям, щоб на одвічному дереві України ніколи не пересохла одна із чарівних і самобутніх гілок — лемківська» (№1, стор. 1).

Вже в першому числі В. Ступінський поставив «сакраментальне» питання: «Хто ми є?», на яке дав ясну відповідь А. Яворовський. У статті «Відірвані від матірного лона» він написав: «На сакраментальне питання «Хто ми, лемки?» давно дала відповідь історія: лемки — це корінна галузка українського народу, якій судилася гірка доля — бути відірваною від матірного лона України» (№2, стор. 2). Теза, що лемки є етнографічною групою українського народу — це основне кредо газети.

«Лемківщина». Голова районної Ради Володимир Кулачковський у своєму виступі сказав, що доля лемків і всіх переселенців була трагічною, а культура лемків є найбільш визначною серед культур України. Він побажав знайти своє місце серед інших етнічних груп українського народу. І якщо всі етнічні групи будуть разом, то трагічні сторінки нашої історії більше не повторяться.

Від обласного Товариства «Лемківщина» на зборах були присутні і виступили його голова Олександр Венгринович і член правління Ігор Дуда. «Ми, лемки, найзахідніша гілка українського народу, нащадки білих хорватів, — говорив О. Венгринович, — маємо тисячолітню історію. Ми прийняли християнство на сто років раніше Києва. В наших серцях є біль і велика любов до Лемківщини...» Голова Товариства зупинився на проблемах етнічного відродження, визнання українців з Лемківщини, Надсяння і Холмщини депортованими, розповів про відзначення Днів Пам'яті в Тернополі, Івано-Франківську і Львові. Наприкінці зборів він вдруге взяв слово, зачитав ряд документів, прийнятих на Світовому Конгресі Лемків у Львові, відповів на запитання. Історія краю, його видатні діячі, діяльність УПА на Закерзонні, трагедія депортації, культурні зв'язки Лемківщини і Тернопільщини були темою виступу І. Дуди, виголошеному на лемківській говірці.

Присутніх благословив на творчу працю отець Никодим. Він відвідував Лемківщину кілька разів і правив там Службу Божу. Був зворушений, що люди не втратили пам'ять, сподіваються на відродження зруйнованих церков.

З увагою вислухано виступ-спогад члена ОУН, «втікача з від заліщицьких лемків Богдан Гачок. Він торкнувся питання договору про т. зв. «добровільне переселення» на радянську Україну, закликав до об'єднання зусиль. Пройде десять років, нас мало зістанеться і вже нікому буде гуртуватися. Б. Гачок підтримав пропозицію голови оргкомітету про створення єдиної організації «Лемківщина», яка б представляла інтереси всіх переселенців.

Виступає Ігор Дуда на Установчих зборах у Заліщиках.

Світлина Михайла Бенча.

На жаль, при обговоренні Статуту не обійшлося без конфронтації. Суперечку затіяли батько і син — надсянці. Їм не подобалося, що Національний гімн буде звучати в кінці зібрання, що назва Товариства — «Лемківщина»; що 50% від загальної суми внесків буде перераховуватися в обласне Товариство, що Статут «поверховий» і подається «на слух», що в Польщі лемки ходять до костьолу. Збоку виглядало, ніби ці двоє свідомо хочуть зірвати Установчі збори. Напруження в залі розрядив розважливий виступ адвоката Володимира Дробинського, родом із Холмщини. Він закликав за єднання переселенців: «Хто б ми не були, ми виборів голови М. Теленько висловився на користь Б. Гачка, а Б.Гачок — пропонував голосувати за М. Теленька. Головою районного Товариства одноголосно заліщани обрали Михайла Теленька. Членами правління стали Володимир Бурко, Богдан Гачок, Даниїла Заполох, Юрій Копчак, Михайло Лазар, Олена Нікітчин, Юлія Скалат, Василь Шенгера. Головою ревізійної комісії обраний Микола Потомський.

Після зборів народний хор «Яворина» з Монастириська дав концерт, який розпочав урочистою піснею «Гори наши». Цього вечора звучали також популярні лемківські пісні («Тяжко жити на чужині», «Зродилися терки», «Як єм била іщи мала», «Ой, верше, мій верше», «Під облачком») та гуморески, виступав дитячий фольклорний ансамбль. Глядачі щиро дякували самодіяльним лемківським артистам, їх художньому керівникові Василю Барану. Приємно зауважити, що хор з Монастириська за репертуаром і виконавським рівнем вирізняється серед лемківських колективів області.

лемки — це корінна галузка українського народу, якій судилася гірка доля — бути відірваною від матірного лона України» (№2, стор. 2). Теза, що лемки є етнографічною групою українського народу — це основне кредо газети.

Майже в кожному числі є статті про гірку долю Лемківщини, зокрема про насильну депортацію лемків з рідних земель у 1946-47 роках: «Правда про лемківську трагедію» І. Мердака (№2, стор. 2), «Механізм депортації українського і польського населення в 1944-46 рр.» І. Біласа (№3, стор. 2), «Дорогою муки і болю» М. Пенгрина (№5, стор. 2), «Як нас виселяли» І. Гарая (№5, стор. 3) та інші. З цими статтями безпосередньо пов'язані спогади В. Коня про його участь в УПА — «Ми боролися за Лемківщину» (№3, стор. 4).

Далі найчастіша тема, порушувана на сторінках газети, це — статті-репортажі із сучасних подорожей на Лемківщину (Петра Сороки) та нариси про визначних діячів Лемківщини: Никифора з Криниці (автор В. Лесич). Ірину та Романа Левицьких (І. Щерба), Петра Смереканича, лемківських різьбярів (С. Кищака), Оригінальній лемківській говірці присвячено цикл статей Стефанії Панцьо «Соковиті лемківські говірки».

Є тут і офіційні звертання до найвищих державних органів України, інформаційні статті про поточну діяльність осередків товариства «Лемківщина» в Тернополі, Івано-Франківську та Львові, календар пам'ятних дат, хроніка, куточок гумору, оголошення, інтерв'ю з сучасними громадськими діячами тощо, одним словом все, що має мати добрий часопис. В кожному числі є задушевні патріотичні вірші про Лемківщину, здебільшого самодіяльних поетів: А. Ядловського, Люби Іванків, І. Сенько, М. Пенгрина та ін. Майже всі вони відповідають вимогам професійного віршування. Писані вони серцем, так і відчуваємо, що кожне слово в них — наболіле.

Кожне число багато ілюстроване, здебільшого фотографіями М. Бенча.

В часі, коли і в Україні, і за її межами немов гриби після дощу появляються газети і журнали антиукраїнського сепаратистського спрямування, треба щиро привітати появу «Дзвонів Лемківщини». Газета розвиває самосвідомість лемків на українській основі, в цьому полягає її велика вартість. Віримо, що скрутна економічна ситуація, в якій нині опинилася вся Україна, не припинить існування цієї оригінальної газети.

М. МУШИНКА

ЛЕМКІВСЬКА ВАТРА В БОРЩЕВІ

50 років тому з волі Сталіна почалося «велике переселення народів». Ганебна в історії людства операція «Вісла» (операція «Вісла» мала місце пізніше, в 1947 р. — ред. «ДЛ») спричинила виселення з рідних земель найзахідніших жителів України. Переселяли подалі на схід. Жорстоко, дико, нагло.

Так опинилось майже півтори тисячі лемків і на Борщівщині. Люди освоювали нові краї, нові звичаї. Та рідні джерела, рідні гори, рідна пісня жили в душі, зігрівали серце і пам'ять. Про все, з чого виросли, про всіх, з ким росли, формуючи самобутнє мистецтво, культуру, діалект, говірку і т. д. і т. п. Пережито немало.

І ось, вперше за півстоліття вони зібралися вкупі. не заради того, щоб виділитися з-поміж інших, а задля того, щоб просто сказати: «Ми є! І мова наша, і пісня наша, і пам'ять наша — живі!»

У центрі Борщева відбулася тепла зустріч гостей, що завершилась покладанням квітів до пам'ятника Т. Шевченку, Монумента Борцям за волю України, Меморіалу Слави, пам'ятника І. Франкові, меморіальних дошок М. Грушевському та закатованим енкаведистами борщівським гімназистам. Зведений хор, у складі якого були народні лемківські хорові колективи Хоросткова, Монастириська, с. Жовтневе Тернопільського району та народної хорової капели «Лемковина» зі Львова виконали ряд пісень із золотої пісенної скарбниці України і направились у міський парк культури та відпочинку, де й відбулися головні дійства того незабутнього, хвилюючого дня.

При вході до парку гостей хлібом-сіллю зустрічали господарі. А тим часом у самому парку було розгорнуто виставки лемківської культури, ліс наповнювався лемківськими піснями, музикою, Складалося враження, що перебуваєш не в призбручанському Борщеві зі своїми піснями, а десь там, на карпатських вершинах і плаях, де «тешуть теслі срібну кригу», де чисті гірські потоки будять новий день і напоюють низини...

«Боже великий, єдиний, нам Україну храни!» звучить рефреном дня у виконанні хору духовної музики Борщева.

До присутніх звернулись голова Борщівського районного товариства «Лемківщина» В. М. Тимош, отець Анатолій Дуда з Монастириська (рід його з Лемківщини), народний депутат України Микола Горбаль, коріння якого теж у Лемківщині. Пристрастне слово пам'яті про трагічні події 50-річної давності, біль і гнів, радість єднання і гордість за себе — усе переплелося в ті години, а свічечки, засвічені в пам'ять про тих лемків, які не діждалися такого дня, хто не зміг (чи то з журби, чи з немочі) дістатися «на землю обітовану», не витерпівши наруги в дорозі, запалали в очах присутніх гостей і господарів трепетним відсвітом десятиліть туги за рідним краєм. Від тих свічечок і було запалено першу в Україні за багато літ лемківську ватру.

До самих сутінків гомонів парк. На сцену один за одним виходили народні самодіяльні колективи (крім названих вище гостей — із Королівки, Білівців, Мушкатівки, Дністрового), естрадний симфонічний оркестр Озерянської музичної школи; артист-гуморист Григорій Драпак. Все, чим багата духовна скарбниця лемків, розкривалось присутнім у своїй красі самобутністю і неповторністю...

І. ТАТАРСЬКИЙ.

ХРОНІКА НОВИН

5 лютого відбулося розширене засідання правління обласного Товариства «Лемківщина» з участю всіх голів Товариств і осередків області. Обговорено наступні питання:

1. Проекти планів Товариств на 1995 рік.

2. Про проведення звітних і звітно-виборних зборів обласного Товариства, районних відділень та осереднів.

3. Інформація про фінансову діяльність обласного Товариства.

4. Інформація про засідання Світової Федерації лемків і Об'єднання лемків у Польщі.

5. Інформація про зустріч з міністром України в справах національних меншин, міграції і культів Миколою Шульгою та головою Товариства «Україна» Іваном Драчем.

6. Про збір підписів під Зверенням до Президента України і Верховної Ради.

7. Проведення Днів Пам'яті і Скорботи у відділеннях і осередках.

З інформаціями виступили голова Товариства Олександр Венгринович і бухгалтер Леся Бурякова. В обговоренні взяли участь Ярослава Бережнюк, Ігор Дуда, Михайло Теленько та інші.

* * *

5 лютого з ініціативи голови правління міського Товариства «Лемківщина» Ярослави Бережнюк було організовано для садівників

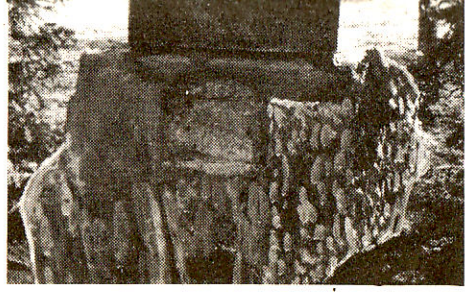

Степан КРИНИЦЬКИЙ — заступник голови СФЛ, голова Івано-Франківського Товариства «Лемківщина»

Памятний знак про депортацію

Місто Долина лежить у підніжжя Карпат на Івано-Франківщині. Воно славиться своїми лісами, природними багатствами і працьовитими людьми. Серед населення цього краю, як і по всій Західній Україні, живуть переселенці, вихідці з Лемківщини, Надсяння і Холмщини. В тяжкі повоєнні роки, вигнані з батьківської землі, евакуйовані сім'ї зупинилися тут, де земля, ліси чимось подібні до отчого краю в околицях Горлиць, Телича або Криниці.

Пройшли роки, по-різному склалася доля батьків і їх дітей. Старші вже давно лежать в могилах далеко від своїх порогів або бідують на пенсії. Їх діти трудяться на полях і фабриках Івано-Франківщини або на заробітках. Серед них є поети, інженери, лікарі, юристи та інші спеціалісти. Всі вони трудяться на благо незалежної України, але не можуть забути отчий край, одинокі могили, батьківські пороги в зелених Бескидах. Трагедія тих поколінь звучить болем у серцях нащадків, тугою за тим краєм, за людьми, що там лишилися і чекають допомоги і уваги.

Наразі нема кому подбати про лемківський край, про евакуйованих. Тільки власними силами, за допомогою ентузіастів, вони відстоюють свої інтереси, відроджують звичаї і фольклор. Три роки тому лемківська громада Долинщини на своїх зборах створила осередок товариства «Лемківщина», а сьогодні вони вже мають свою світлицю, художню самодіяльність. Незважаючи на труднощі, їхні делегації часто відвідують свої села, беруть участь у святах і концертах. В організації поїздок до Польщі велика заслуга В. Ябчаник, О. Ільків та інших членів правління товариства.

Тепер, коли всі вихідці з Лемківщини, Надсяння, Холмщини відзначають сумну дату — 50-річчя договору про депортацію, в Долині відбулася значна подія. 20 листопада в міському скверику, при великому зібранні людей тут було посвячено перший на Україні памятний знак про депортацію. Посвячення зробив отець Микола з родини Криштофяків з Поворозника. Під зеленими смеречками повстав стилізований хрест з місцевого каменю і червоного граніту по проекту художника Йосипа Ужелі. На ньому викарбовано слова: «Памяті жертв депортації українців з Польщі символічний дзвін і дата — «1944-1994».

Туга за рідним краєм невмируща, вічна — говорив в своєму виступі голова товариства, поет Семен Шевчик. Це завдяки йому, членам правління і органів місцевої влади поставлено цей памятник. Це ще один знак, ще один рубець на тілі нашого народу. Це і карб в скрижалях історії нашої держави по шляху до незалежності. Це і памятник тим, хто загинув і не дожив до світлих днів незалежності.

На народному вічі, яке відбулося в ясний недільний день, люди ділилися спогадами про свій край, розповідали про болі і турботи. представники громадських організацій і місцевої влади Долини, обласного товариства «Лемківщина» з глибоким відчуттям і розумінням говорили про трагедію переселення, про сьогоднішні труднощі і турботи. лемківський хор співав тужливі мелодії, стрілецькі пісні. Звучали вірші і легенди. Були сльози радості і печалі, було велике єднання людей і злагода. Жаль тільки, що серед присутніх було мало корінних жителів Долини. Здавалось би, що робимо спільну справу, відстоюємо однакові інтереси і не повинні стояти осторонь одні від одних. Сьогодні не можна бути байдужим до минулого, а тим більше до сучасного.

Не злість і ненависть керує членами товариства, коли вони ставлять питання про засудження депортації і акції «Вісла» польським і совєтським урядами, не бажання роспалити распрі між поляками і українцями. Нами керує бажання відновити справедливість, зберегти етнічну особливість, розвивати фольклор, допомогти своїм братам в діаспорі. Саме наша діаспора, в першу чергу чекає від України хоч би моральної підтримки, обстоювання їхніх інтересів, покращення культурних, наукових і етнічних звязків.

* * *

5 лютого з ініціативи голови правління міського Товариства «Лемківщина» Ярослави Бережнюк було організовано для садівників — членів Товариства заняття на тему «Обробіток грунту і висівання насіння парникових культур». Присутні виявили бажання, щоб такі заняття перетворилися в постійно-діючі курси під назвою «Газдиня». Тим самим буде продовжена традиція, що віддавна існувала в Галичині.

У планах п. Я. Бережнюк є створення гуртків вишивання, писанкарства, виготовлення штучних квітів, кулінарії.

ЯКі МИ, ЛЕМКИ?

Ось як пише про це Олексій торонський: «Жива релігійність і сильна віра мають благодатний вплив і на моральний образ лемка. Тому у лемків трапляється так мало злочинів. Злодіїв навіть зовсім немає. Любов'ю лемко привязаний до землі, яку обробляє, на якій живе».

* * *

Іншій дослідник, Юліан Тарнович, що написав кілька книг про лемків, стверджує: «Лемко до всього здібний, розуміється — доброго: що очі бачать — руки роблять, він підприємливий, хвацький, чесний». В біді рятують себе взаємно, помагають собі, поважають і шанують себе та свою окремішність. Вдача лемка загартована, тверда, рішуча та статечно-розважна.

Лемко любить довго терпіти, але біда тому, хто напастував би, не дарує п'яди землі, він зрісся з горами, полюбив їх як рідну матір, дорожить ними. Тут і його світ.»

ВІД'ЇХАЛИ СВЯТА НА БІЛИХ КОНЯХ ЗИМИ

Петро СОРОКА

Воскресла у дійстві народна душа

Є свята, які назавжди залишаються з нами. Як пам'ять серця, як щемливий порух душі у хвилину прозріння духу, як голос воскреслої минувищни.

Таким святом для лемків Тернополя стали проводи Старого року, влаштовані Тернопільським міським товариством «Лемківщина». Власне, самі проводи та пошанування Василів послужили лише приводом для того, щоб згадати і оживити, повернути до нового життя прабатьківські народні звичаї, вірування, воскресити напівзабуті легенди і перекази, що своїм корінням сягають у сиву давнину.

Кажуть, душа народу невмируща. Правду кажуть. Усі, хто зібрався у Палаці культури «Текстильник» того незабутнього надвечір'я 14 січня (а зійшлося понад дві сотні людей різного віку) відчули це розумом і серцем, бо звучала не тільки рідна для них лемківська говірка, батьківська пісня, а щось більше за слова, що зливає воєдино порізнені проливається у саму душу, і стільки магічної сили й краси, яку словом і не передати.

Було веселе охмеління і щирий сміх, роздуднілий вертепний гармидер і шал лемківського танцю, невдержимого, як гірська річка, але була й глибока печальна задума, щемлива притуга серця і невтримна зрадлива сльоза на обличчях літніх людей. Бо прилітав до них вітер пам'яті і забирав їх на незримих крилах любові у далекі гори, у рідну землю і поїв солодким вином дитинства, де всі ці дійства розігрувалися під стріхою отчої хати.

Ось щасливий батько-господар відчиняє поважки хатні двері і вносить у світлицю веселий морозяний дух, оберемок сіна і відро дівочому серцю — на щастя, на щире кохання, на швидке і багате заміжжя.

А тут уже й Маланка (то така дівка, до кого прийде, тому й щастя принесе) зазирає у шибку, стукає у двері. А разом з нею вриваються у хижу сільські парубки й дівчата, веселі музики і діти, щоб вчинити такий радісний байзель, від якого у присутніх голова іде обертом.

Ще не встигає прохолонути долівка за хмільною Маланкою, відкотитися десь за потоки відгрім'я жартів, музики і співів, як до хати приходять сівачі.

— Звідки, хлопаки, будете? — питає їх не без тривоги в голосі господар.

— З гори! — відповідають весело ті.

— Добре, що з гори, — зітхає полегшено господар, — бо коли першими приходять з гори, то господарство піде вгору.

Летять, як іскри щастя, зорі золотого зерна, обіцяють добро і достаток, але господар дає змогу хлопцям підзаробити ще й в інший спосіб: поквокати на порозі (за добру плату), щоб кури неслися, та помолотити сніп збіжжя. Доки жінка з донькою позбирають зерно у різні мішечки на різні випадки життя, господар з хлопцями іде палити околот соломи на межу, щоб відігнати усякі недуги і прикрощі з дому.

І знову морозний дух вривається в нестримне і веселе, як січневий повітер, лунке, як горлицький ярмарок, невпокійливе, як душа лемка. Але найбільше розперізується Коза. І витанцьовує, і вибрикує, і кожного поривається зачепити гострим рогом!

Го-го-го, Коза!

Го-го-го, сіра!

Го-го-го, біла!

Уже й піч танцює разом з нею, уже й стіни дрижать, а полумиски і макітри ось-ось упадуть і розіб'ються на черепки. Але господарі терплять, навіть пританцьовують з усіма, бо знають: де Коза ходить, там жито родить, де Коза стопою, там жито копою!

Так уже створена людина, що коли виникає атмосфера особливого затишку, гарного настрою, у неї виникає бажання розкритися душею, поділитися з іншими найсокровеннішим і найщирішим, що лежить на денці серця. Тому такими зворушливими були промови або точніше — сповідь душі Ярослави Бережнюк, депутата міської Ради, голови міського товариства «Лемківщина», а також Олександра Венгриновича, голови обласного товариства «Лемківщина», о. Анатолія Дуди, лікаря Станіслава Давибіди, професора Йосипа Свинка, молодого підприємця Ярослава Коня, мистецтвознавця Ігоря Дуди та багатьох інших.

А Марія Бурдяк з Чорткова організувала конкурс на кращу витинанку, у якому переможцями стали Стефанія Хом'як, Марія Дзюжинська, Мирон Барна, Ярослав Муровський, Тетяна Цуприк.

серця, єднає душі, спраглі добра, любові і щастя.

Може й справді вернувся до нас із далеких засніжених карпатських гір той високий і невпокорений дух народу, що тисячоліттями тримав нас на землі і запалював душі чистим і невсипущим вогнем єднання і величі.

І ожили, як на екрані пам'яті, «Маланка» й «Вертеп», зазвучали у первісній непорочній красі пісні й перекази, легенди роду й народу, зроджені либонь ще у благословенні язичницькі часи, коли людина жила у повній злагоді з природою і молилася богам Сонця і Вітру. Мабуть тому в них стільки золотого сяйва, що

води. Вітаючись, запевняє, що то не вода, а справжній мед. І посміхається лукаво у вуса, притупує ногами і закликає жінку та дочку до столу, бо вже зоря Божа засвітилася на півсвіту. Як щира сповідь, злітає до неба господня молитва.

Та ще не встигли господарі справити попоїжку, з'їсти пахучого хліба, який хто покуштує, той ніколи злодієм не стане, як уже донька поривається до ворожіння. Бо така можливість тільки раз на рік трапляється, коли і перстень, і звичайні дерев'яні цурпалки і навіть вовна усю правду кажуть. І все справджується, все дає надію

мішечки на різні випадки життя, господар з хлопцями іде палити околот соломи на межу, щоб відігнати усякі недуги і прикрощі з дому.

І знову морозний дух вривається в хату, на невстигає він заховатися у найтемніший куток чи притулитися до шибки, як у двері уже гримають

якісь невідомі люди.

— Хто там іще? — дивується господар.

— Пустіть козу до хати, бо змерзне, — просять з-над двору.

— Нее тій козі де розгулятися, бо тісно в хижі, — опирається господиня.

— Та пустіть, бо зимно.

І в господарів серця м'якнуть — відчиняють двері. не входить, а влітає, як вихор, Коза. А за нею — Циганка, Жид, Щедрівники. І все оце кричить, галасує, тупає ногами і поривається зробити якусь пакість. Розігрується ще одне дійство

витинанку, у якому переможцями стали Стефанія Хом'як, Марія Дзюжинська, Мирон Барна, Ярослав Муровський, Тетяна Цуприк.

Закінчилися свята, віддзвеніли веселі пісні і танці, віддаленіли сміх і дзвін келихів, та ще довго не розходилися присутні, наче боялися порвати ту незриму і тонку нитку єднання, що так чарівно і міцно пов'язала наші серця. Не забули висловити щиру вдячність й виконавцям головних ролей — Любомиру Блащуку, Надії Ворончій, Тані Кармазин, Андрію Лісняку.

Залишилося згадати тих, хто на вечорі скромно сиділи збоку, але уважніше за інших споглядали на дійство-автори сценарію, режисери Василь Кармазин і Борис Салабчук. В організацію заходу надало допомогу міське управління культури (завідуюча — Світлана Каптан).

Світлини з Новорічного свята Михайла Бенча.

«ОСЬ ТАКА ІСТОРІЯ РІДНОГО НАРОДУ»...

Семен Сиско

Чорні дні Лемківщини

(із спогадів переселенця)

Жили ми в Карпатах споконвіку. В чужому оточенні зберегли до останніх років найдавніші звичаї й обряди, прадідівську мову й віру з елементами старослов'янських, ще дохристиянських, уявлень про світ і вічність.

Ми, лемки, заселяли частину Карпат з давен-давна, хоч для сусідів були дивним явищем в історії — бо не асимілювалися.

Лемки, оточені з усіх сторін польським, словацьким населенням, зберегли свою етнічну недоторканість. Мабуть, так тривало б і досі. Лемки і надалі створювали б свою культуру, своє мистецтво і літературу. Та в 1945-1947 роках на цих землях сталася трагедія, яка знищила Лемківщину...

До початку Другої світової війни нас було, за приблизними підрахунками, 750 тисяч. Дехто з істориків доводить, що кількість населення, разом з емігрантами, сягала й до мільйона. На території Лемківщини, що простяглася понад 100 кілометрів від Сяну й Ужа до Попраду завширшки 60 кілометрів, а там — за Пряшів, у сотнях сіл проживало майже 500 тисяч чоловік. Решта 250 тисяч — у Словаччині, США, Канаді, Бразилії, Аргентині, Югославії. Лемки в кінці минулого століття розбрелися в пошуках долі по всьому світу. Але завжди з ними була рідна земля, про яку склали пісню.

Довелося полишити те, що найбільше шанували і любили, що леліяли, прикрашували чудовими будівлями церков, каплиць, народних домів, курортних садиб для панства, хоч самі ж до Першої світової війни жили в бідних хижах.

Досі дивує світ живопис українських мистців з Лемківщини XIV-XVI століть. Під впливом традицій малярства Київської Русі народні майстри створили перлини світового значення. Хоч з 1345 року Лемківщина була під пануванням польської держави, а до того тут часто господарювали моравські, угорські князі, народне мистецтво розвивалось в українському (руському) стилі. Про це свідчать ікона «Архангел Михаїл» XV століття з Дальови, «Розп'яття» цього ж періоду з Рихвальда, ікона «Святії Косьма і Дем'ян» з Тилича, група ікон пензля невідомого мистця «П'ятниця» з Мушини, «Спас-Учитель» з Милика (на ній зображена постать Христа з суворим обличчям, з книгою в руці, наче скульптура античного філософа). Повним контрастом є живописна манера ікон з села Ванівки, виконаних майстром високої мистецької культури. Це «Різдво Марії», «Спас Нерукотворний», «Страшний суд» та інші. Вони відзначаються довершеністю композиції, легкістю і тонкістю малюнка, музичною ритмічністю силуетів і кольорових площин, багатством і гармонійністю вишуканих кольорових співвідношень, ліричною ніжністю та поетичністю художніх образів. І це початок XV століття!

До робіт цього майстра відносять великі й складні ікони «Воздвиження», «Страсті Христові», «Страшний суд» з Мшанця, «Микола Чудотворець» з Горлиць.

На підтвердження розвитку традицій малярства київської школи на Лемківщині міг би назвати сотні таких зразків. Передусім то ікони з Дальови, Тилича, Криниці, Ліського. Зберігся комплекс ікон 60-х років XVI століття, в яких мистець розвиває дальовську манеру. Але й згаданого досить, щоб спростувати твердження про лемків як асимільованих «волоських» пастухів.

А література лемків? Справді диво, що сини Лемківщини — цієї гірської вітки українського народу, яку багато століть чужинці намагалися усунути від освіти, зуміли посісти високі наукові пости, стати відомими поетами... Адже школу було заведено Австрією 1780 року, коли засновано тривіяльні та парафіяльні школи 1-4 класів, але не було ні вчителів, ні підручників. А ще близько 1470 року народився в Кросно Павло Русин, який зумів закінчити Грейсвальдський Університет у Німеччині, стати викладачем Краківської Академії і навчати Миколая Коперніка. Павла Русина вважають першим гуманістичним поетом України.

(далі буде)

СТРУНИ СЕРЦЯ

Іван Комара

На рідній землі

Гори, гори, лісом вкриті
Горі наші Бескиди,
Вже піввіку проминуло
Як я вас не видів.
Та усі ті довгі роки
Вас не міг забути,
Тільки думав вдень і вночі
Як до вас вернутись.
Повернутись і згадати
Буйноквітні весни,
Де малим мене водили
Мої старші сестри.
І от прийшла добра доля,
Світлі дні веселі:
В своє село я приїхав
По Господній волі.
Йду помалу, ніби вперше,
По рідному селі
І ніяк знайти не можу
Своєї оселі.
Де колись стояла хата
Все корчами вкрито,
Позаростало бурянами
Там, де росло жито.
На подвір'ї вже немає
Студенки — кадоба,
Лиш на горбочку зустрів грушку
Мов рідну особу.
Добрий день, моє дитинство,
Деревце зелене,
Ти всі оті довгі роки

ВІТАННЯ

відзначаються довершеністю

Ентузіасти із Пастушого

Багатьох переселенців із Лемківщини доля закинула у село Пастуше Чортківського району на Тернопільщині. Свято зберігаючи традиції своїх батьків і прадідів, вони завжди тримаються гуртом, спільно відзначають свята і празники, не забувають підтримати того, кому доля посилає важке випробування.

Надовго залишиться в пам'яті місцевих лемків і усіх жителів Пастушого відзначення Днів пам'яті і скорботи, приурочені 50-річчю депортації лемків. Саме у ці дні й було зроблено цю світлину, на якій ви бачите активних учасників зведено сільського хору і гостей із Чорткова.

Як згадує п. Марія Бурдяк (на фото — в центрі першого ряду), глибоко в душу запали присутнім виступи вчительки Марії Дем'янович, завклубом Ольги Грудзінської, учнів місцевої восьмирічки і учасників фольклорного ансамблю. Віриться, що не вмре, не загине і не загубиться у вирі буденності наша пісня.

Світлив М. Плішко.

ВІТАННЯ

Міське Товариство «Лемківщина» сердечно вітає **Ярослава КОНЯ** з його першим 40-річчям. Нехай щастить у житті та праці.

* * *

Колеги вітають з 50-літтям **Марію ГУДЗОВСЬКУ** — старосту народного хору «Яворина» з Монастириська, члена Товариства «Лемківщина», зичать здоров'я, творчого натхнення, успіхів на освітній ниві.

Лиш на горбочку зустрів грушку
Мов рідну особу.
Добрий день, моє дитинство,
Деревце зелене,
Ти всі оті довгі роки
Чекало на мене?
Я кланюсь тобі низько,
І як дівча цілую,
І букет польових квітів
Сердечно дарую.
Чи стрінемось ще колись
Того я не знаю.
А що прийдуть мої діти
Тобі обіцяю.
Щоб здоровою росла ти
Й довго зеленіла
І так тепло, як і мене,
Нащадків зустріла.

Про автора:

Іван Комара народився 7 липня 1937 року в с. Бортне, Горлицького повіту. В червні 1945 року разом з родиною був депортований на Полтавщину, а в квітні наступного року переїхав у с. Варваринці на Тернопільщині. Навчався у гірничо-промисловій школі, працював електрослюсарем на шахті, згодом на різних підприємствах Тернополя. Нині на пенсії. Після відвідин «Ватри-91» відчув потребу висловити наболіле поетичним рядком.

Набір і верстка цього номера виконані безкоштовно малим підприємством «Астон», за що йому висловлюємо щиру подяку.

"Дзвони Лемківщини" – часопис крайового Товариства "Лемківщина" в Україні

Наша адреса: м. Тернопіль, бульвар Т. Шевченка, 21. Телефон 2-42-44.
Замовлення № 715 Тираж 2000.
Обсяг 1 друк. арк. Друк офсетний.
Орендне підприємство видавничо-поліграфічний комбінат "Збруч", м. Тернопіль, вул. Живова, 11

Редактор Петро Сорока

Редакційна колегія:
Михайло Бенч, Ярослава Бережнюк, Марія Бурдяк (Чортків), Олександр Венгринович, Ігор Дуда, Стефанія Панцьо, Володимир Ступінський, Парасковія Трач, Ілля Чулик (Львів), Анатолій Ядловський (Івано-Франківськ).

Висловлені авторами думки можуть не співпадати з позицією редакційної колегії.

www.lemko.org
2010.07.23 14:01:45
+03'00'